

HET KAASPAKHUIS

=====

Het staat er nog, aan de Heul (Overeind 51) in Schalkwijk. Velen zullen er voorbij komen, het zien en verder gaan. Mogelijk dat toch bij deze of gene wel eens de vraag rijst welke betekenis het vroeger had. Eerst even terug tot vóór de bouw. Halverwege de negentiende eeuw kwam Jan Vulto, een boer uit Rumpt naar Schalkwijk. Hij had het huis gekocht aan de Heul, waar nu schilder Buschgens woont (Overeind 92). Bij die woning was een waag, waar handel in werd gewogen, o.a. kaas. Hij woog die kaas niet alleen, maar ging ze ook kopen. Er was toen nog weinig gelegenheid voor opslag en derhalve werden kazen zo gauw mogelijk doorverkocht. Ze werden aanvankelijk ook verstuurd met een beurtschipper op de Lek, die ze afleverde in Groot-Ammers en andere plaatsen, waar toen reeds pakhuizen waren. Naast het wegen en kopen van kazen werd ook stremsel en kaaszout verkocht voor de bereiding van kaas.

De handel ging zeker goed, want in 1882 bouwde Vulto elders zelf een kaaspakhuis: het grote gebouw dat er nu van buiten nog net zo uitziet. Het voorste gedeelte werd als woning voor de pakhuisknecht ingericht en in het achterste (en uiteraard het grootste gedeelte) kwamen de stellingen. In het midden was een breed pad, waarin de kaaswaag hing met een grote hoeveelheid gewichten, samen tot \pm 500 Kg. Vanaf dit brede pad werden naar voren en naar achteren stellingen aangebracht, zwaren palen met uitstekende armen aan weerszijden en daarop de planken. Ditzelfde kwam op de zolder, al waren daar de palen uit de aard van de zaak wat minder hoog.

De waag was een ronde plank die, aan vier stangen opgehangen, rondgedraaid kon worden. De kazen werden er in een cirkel opgelegd en opgestapeld. Daarna werden de nodige gewichten op de andere helft van de waag geplaatst en als de punt in het midden van de balans stond, kon het gewicht van de vracht bepaald worden. Daarna werd naar gelang de grootte van de kazen een brede of smalle stelling genomen, waar ze een plaatsje kregen. Intussen was door de betreffende boer een geldstuk in het potje voor de pakhuisknecht op het bureautje achter de deur gestopt en kon hij met zijn waagbriefje vertrekken. Dan pas was de volgende aan de beurt.

In de jaren 20 en 30, waarvan ik weet heb, was het op vrijdag een drukte van belang. Er waren weken in het hoogseizoen dat er 100 partijen aangevoerd werden. Soms stonden er hele files tot ver op de Provincialeweg te wachten, die dan telkens als er weer een boer ver-

*Het kaaspakhuis in
1986.*

Foto O.J. Wttewaall.

trok voetje voor voetje opschoven. De vertrekkende boer had dan tevens het nodige zout en stremsel en soms ook kaaskleursel ingeslagen. De mensen vonden het niet erg om te wachten. Ze waren toen niet zo gejaagd en namen de tijd zoals het viel. Ze waren niet alleen en konden onderling gezins-wederwaardigheden, weerperikelen, hooibouw en dergelijke bespreken. Er waren veel boeren die kaas maakten en het gebeurde dat het hele pakhuis vrijdags vol kwam. De totale capaciteit van het pakhuis was ongeveer 35.000 à 40.000 Kg ofwel + 5.000 kazen. Die moesten weer weg voor de volgende vrijdag en derhalve kwam er reeds zaterdag een koper die praktisch de hele voorraad wegkocht. Er werden ook enkele winkels bevoorraad maar het grootste gedeelte werd en masse verkocht. Zoals ik reeds in een eerder artikel schreef (Tussen Rijn en Lek 18 (1984), 3 p. 1-9), werd 's maandags de kaas in de schuit geladen en via de wetering afgevoerd.

In het begin van deze eeuw nam de zaak een grote vlucht. Vultoging aanvankelijk met paard en wagen, later met een auto, wekelijks de boer op om daar de kazen te kopen. Door de intensivering van de veeteelt echter en de gemakkelijke manier waarop de boeren hun melk konden afzetten, gingen de boeren steeds minder kaas maken. Dit had tot gevolg dat de kaashandel in het kaaspakhuis sterk terugliep en ca. 1960 geheel werd stopgezet. Nadat het kaaspakhuis nog enkele jaren als opslag voor granen was gebruikt, werd het verkocht en daarmee was een stukje Schalkwijkse geschiedenis afgesloten.

P. Kool,
Schalkwijk.